

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Dainų karūna

Liepos pirmąją savaitę skambėjusi Dainų šventė karališkai išsiskleidė sekmadienį, liepos 6-ąją, Valstybės ir karaliaus Mindaugo karūnavimo dieną. Išsiskleidė Dainų diena – dainos visada buvo ir, ko gero, bus visų lietuvių dainų švenčių karūna, prasingiausias akcentas, liudijantis, kokia svarbi tautai daina, melodija, harmonija, siejanti tautos kultūrą su jos valstybingumu, su ateities vizijomis ir perspektyvomis.

Daina sujungia po visą pasaulį išsibarsčiusius lietuvius, grįžtančius į gimtinę atsigerti iš gyvybės vermsės: kalbos, dainos, kultūros. Daina išlaiko kalbą gyvą – niekur taip paprastai ir subtiliai neatsiskleidžia kalbos grožis, kaip liaudies dainoje, kurioje dainuojama apie viską – meilę ir skausmą, karą ir pergale, mirtį ir gyvenimą, žemę ir kosmoso šviesulius. Tai mūsų poezijos ir mūsų epo ištakos, gyvybingos, neišsenkančios. Ir šitos dainos mums reikia kaip vandens, be jos mes nudžiūsime ir tapsime nevaisingi; ko gero, ir niekam neįdomūs. Nors galbūt daugelis sugebės prisitaikyti prie pasaulinių madų ir iššūkių, tačiau ar ne per didelė prabanga būtų prarasti kultūrinę savastį, kurią atsinešame ne tik su papročiais, auklėjimo būdais, tačiau, ko gero, ir su genetika?..

Man visada atrodė, kad lietuvių genetinėje sistemoje dainos genas tiesiog įaugęs. Nuo didingų Dainų švenčių, kur tūkstantinės minios gieda Maironio „Lietuva brangi“, ir nuo to gražumo šturpas per nugarą eina, iki paprastų kaimo kapelių, kurios uždainuoja ir linksmąją „Vėl gegužio žiedai“, ir dar kažkokią dainą, kuri panaši ir į romansą, ir į baladę, tai nesvarbu, nes visiems linksmą, pagaliau – iki Žolinės šventės stalo, kur tiesiog privalu po po taurelės kitos balsingai ir gal netgi kiek pastatyti, „operiniu“ balsu užtraukti „Ant kalno klevelis stovėjo“... Vaikystėje, kai neturėdavau ką veikti (o taip būdavo, nes kaimo vaiko pramogos sovietmečiu buvo nekažin kokios), atsistodavau kaip tas klevelis prie pečiaus ir dainuodavau kokias dvi valandas iš eilės, kol išdainuodavau visas dainas, kokias tik prisimindavau – nuo „Oi, užkilokit vartelius“ (liaudies daina virtęs Just. Marcinkevičiaus eilėraštis) iki rusiškos Euridikės arijos, kurią teko atlikti „Arteko“ pionierių stovykloje tolimais 1983-aisiais metais talentų vakare, ir man su popierine paaukuota lyra pritarė Orfėjas – latviukas Dima.

Taip, daina yra ir labai svarbus ideologinis ginklas. Puikiai atsime nuosėdas, vadinamas „patriotines“ dainas, kurių buvo pilnas mano vaikystės repertuaras. Netgi garsusis „Dainų dainelės“ konkursas, šiemet šventės savo jubiliejų, anksčiau buvo neįsivaizduojamas be vienos privalomos „patriotinės“ dainos. Niekas jų paskui neatsimindavo, o ir pobaisės tos dainos būdavo: kaip dabar atsime eilutes „krito broliai komjaunuoliai/ už kolūkį ant vagos“. Ne tik žodžiai, bet ir muzika baisi: pompastiška, sunki, juk reikėjo pavaizduoti, kaip didingai ant vagų krinta komjaunuoliai.

Dabar tai prisiminti šiek tiek juokinga. Ypač kai po Nepriklausomybės atsivėrė nuostabus pasaulio muzikos lobynas, kai grįžo uždrausti ir pamiršti kūriniai, vardai, žodžiai. Kai toji pati liaudies daina atgavo savo savastį, grįžo jos tikrieji sąskambiai. Kai suskambo dainos apie partizanus, apie ištremtuosius – išgirdusi Veronikos Pavilionienės atliekamą „Stoviu aš parimus“, apsiptyliau ašaromis. Gumulas gerklėje įstringa, kai klausausi jaunosios kartos balsų – Bjellės ir Peru, atliekančių baladę apie brolių, negrįžusių namo. Kai Eurika Masytė atlieka savo „Laisvę“. Yra tokių dainų, kurios niekada nesensta.

Ir niekada nepasens tauta, kurios balsai per Dainų šventę kyla nuo žemės iki dangaus. Daina – karūna, kurios verta mūsų Lietuva.

Renata Šerelytė

2014 m. Dainų šventės „Čia mano namai“ akimirka

* * *

*Ne gaisras tenai, ne vaikystė,
tenai tik dangus toks raudonas,
raudonas – lyg miršta kareivis
sužeistas karo lauke.*

*Klausais įsitempus – link saulės,
kur tavo tėvynė išaugo
gražiai apdainuota – iš kraujo,
sužeisto tavo krauju.*

*Ten tavo ugnis, tau iš sielos –
kaip aguona – prisikels ji.
Girdėsi: numirę kaip šlama
už nugaros man kaip javiai.*

*Ir aš nesuprasiu: ar liūdna man,
ar leidžias tik saulė raudona,
raudona – lyg pervertas krisčiau
gražiom apdainuotas dainom.*

Marcelijus Martinaitis

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Dainų karūna • 2-as psl. Dainius Sobeckis. Leonardas Andriekus – krikščioniškojo universalizmo puoselėtojas • 3-as psl. Leonardas Andriekus. Eilėraščiai • 4-as psl. L. Vasiliauskaitė-Rožukienė. Vardan ateities/ Dija Apalianskienė. Prieš išėjimą • 5-as psl. Perpetua Dumšienė. Ažuolai artėjančiam Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui (1918–2018) • 6-as psl. Astrida Petraitytė. Zimagoras (2) • 7-as psl. Algimantas Katilius. Tremtinio užrašai (5) • 8-as psl. Kultūros kronika

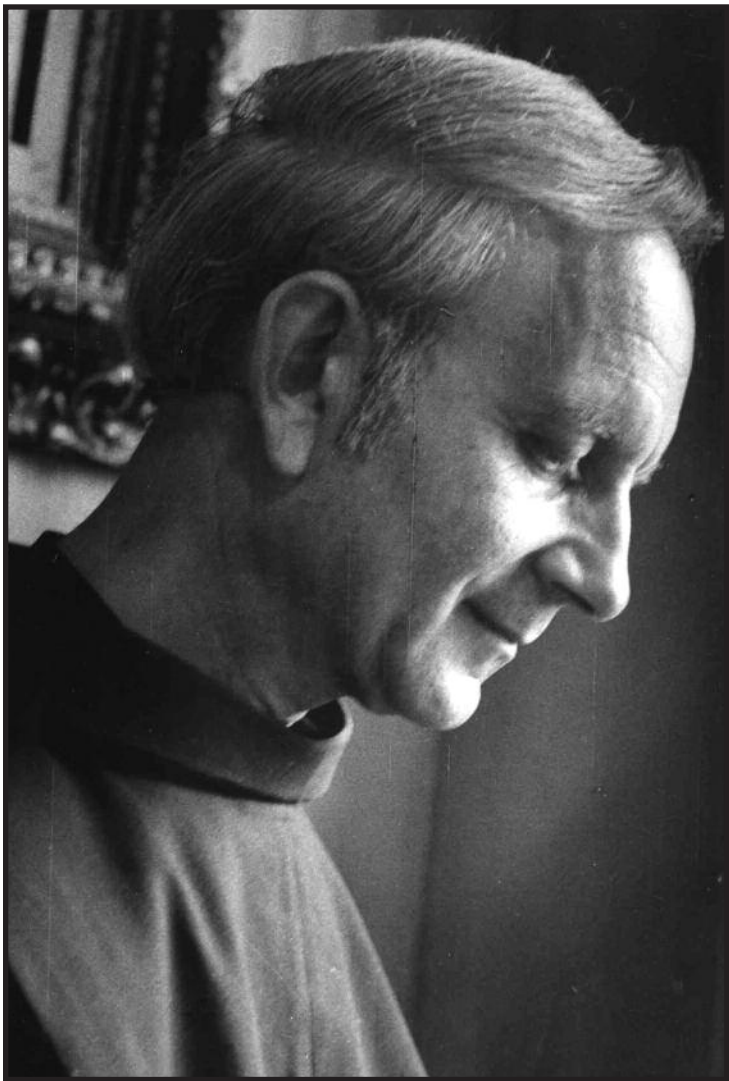
Kitame numeryje: New Yorko ir Londono menininkai Marijampolėje • Istorinių rožių paroda

Leonardas Andriekus:

krikščioniškojo universalizmo puoselėtojas

Dainius Sobeckis

Kazimieras Andriekus (1914–2003) gimė, kaip rašoma Barstyčių bažnyčios krikšto knygos Metrikos ištraukoje¹, 1914 m. liepos 15 d. Barstyčių kaime Mažeikių apskrityje. Mokėsi Sedos pagrindinėje mokykloje, vėliau studijavo Kretingos pranciškonų berniukų gimnazijoje. 1934 m. rugpjūčio 3 d. Telšių vyskupo liudijimo dokumente teigiama, kad Kazimieras Andriekus buvo teisingomis apeigomis pakrikštytas, nėra susietas jokiais kitais įžadais, nėra sudaręs santuokinių ryšių ir pagal kanonus gali būti įvilktas į vienuolio abitą¹. 1934 metais K. Andriekus įstojo į vienuolių pranciškonų ordiną, kur gavo Leonardo vardą. 1937 m. vasarą bū-

rys klierikų iš Kretingos pranciškonų vienuolyno buvo išsiųsti studijuoti į užsienį. L. Andriekus pateko į antrąją emigracijos bangą. Jam parinkta seminarija Austrijoje. Amžinuosius įžadus davė 1938 m. rugsėjo 26 d. 1937–1939 m. studijavo teologiją Schwaze, Austrijoje, karui prasidėjus ir uždarius seminariją – Jugoslavijoje, paskui Italijoje, kur 1940 m. birželio 29 d. Milane buvo išventintas kunigu. Nuo 1941 m. trejus metus Romoje, Šv. Antano universitete studijavo Bažnyčios teisę ir gavo teologijos daktaro laipsnį už disertaciją „De iure minorenium in iure romano et ecclesiastico“ⁱⁱ. Po to jam vienerius metus dar teko studijuoti civilinę teisę ir Bažnyčios administracinę teisę Laterano teisės institute, į kurias gilinosi jau daugiau iš pareigos. Prieš išvykstant į JAV, Andriekui Italijoje dar teko beveik pusę metų tarnauti Emilijos Redžo stovyklos lietuvių tremtinių kapelionu, kur jis rūpinosi lietuvių pabėgėliais¹. Į tremtinių stovyklą paskyrimo raštą gavo 1945 m. lapkričio 19 d. Neilgai trukus, 1946 m. kovo 20 d., praėjus keturiems mėnesiams po paskyrimo į kapeliono pareigas, L. Andriekus gavo paskyrimą vyksti į Maino valstijoje Greeno kaimelyje JAV esantį pranciškonų vienuolyną^v.

L. Andriekus nuo pat jaunystės siekė mokslo žinių ir savo užsibrėžto tikslo link – įgyti išsilavinimą – ėjo kryptingai. Jis mokėsi Sedos progimnazijoje, Kretingos pranciškonų berniukų gimnazijoje, Europos seminarijose ir Romos šv. Antano universitete. Galima teigti, kad kelyje į dvasininkijos

luomą – vienuolystę ir kunigystę – jį pirmiausiai lydėjo krikščioniškojo universalizmo pagrindų suvokimas bei įsisavinimas. Tai L. Andriekų parengė tolesnei bei įsisavinimui – krikščioniškojo universalizmo idėjų sklaidai visuomenėje. L. Andriekaus vienuolystės įžadais ir kunigystės šventimais jo darbams suteiktą platų tautiškumo ir krikščioniškojo universalizmo raiškos mastą ir gilią prasmę.

L. Andriekus, dar gyvendamas Lietuvoje, labai trumpai bendradarbiavo su „Šv. Pranciškaus varpeliu“^v, o 1948–1952 m., jau gyvendamas JAV, buvo „Šv. Pranciškaus varpelio“ redaktorius. Taip pat jis buvo glaudžiai susijęs su žurnalu „Aidai“. L. Andriekus žurnalo „Aidai“ vyr. redaktoriaus pareigas ėjo nuo 1980 m. ketvirto numerio iki 1991 m. pabaigos, nors su šio žurnalo leidyba buvo susijęs nuo jo leidybos pradžios JAV 1950 m. Iš pradžių buvo įgaliojimas žurnalo reikalams, ilgą laiką buvo jo techninis redaktorius, vėliau – religinio skyriaus redaktorius, o nuo 1980 m. tapo žurnalo „Aidai“ vyr. redaktoriumi.

L. Andriekus paskelbė daug straipsnių išėjimo periodiniuose leidiniuose religinėmis, kultūrinėmis ir literatūrinėmis temomis. Jis bendradarbiavo su leidiniais „Aidai“, „Ateitis“, „Darbininkas“, „Dirva“, „Draugas“, „Į laisvę“, „Lietuvių dienos“, „Lux Christi“, „Pasaulio lietuvis“, „Tėviškės žiburiai“, „Šv. Pranciškaus varpelis“ ir kitais. Daugumą savo straipsnių L. Andriekus parašė į žurnalą „Aidai“, nes su juo bendradarbiavo net 41 metus. L. Andriekaus straipsnių tematika minėtuose leidiniuose buvo įvairi: būtų galima išskirti straipsnius religinėmis, literatūrinėmis, kultūrinėmis, politinėmis ir lietuviybės puoselėjimo temomis.

Tik L. Andriekaus tarnystės veiklos pradžia 1964–1970 m., kuomet jis buvo Šv. Antano gimnazijos Kennebunkporte rektoriumi, nebuvo susijusi kokiais nors visuomeniniais ar kultūriniais įsipareigojimais. Pirmininkaudamas LRD 1970–1980 m., L. Andriekus ėjo Brooklyno (New Yorkas) pranciškonų vienuolyno vyresniojo (1970–1973 ir 1979–1982 m.), Kennebunkporto pranciškonų vienuolyno vyresniojo (1973–1976 m.), Kennebunkporto pranciškonų vasarvietės administratoriaus (1973–1979 m.) pareigas. Jo tarnystės pabaigos laikotarpis iš dalies sutapo su jo kultūrine veikla – vadovavimu kultūros žurnalo „Aidai“ leidybai. Šio žurnalo vyriausiuoju redaktoriumi L. Andriekus tapo 1980 m. II pusėje, dar beveik porą metų eidamas Brooklyno pranciškonų vienuolyno vyresniojo pareigas. Galima tvirtinti, kad dvylikos metų laikotarpis, kai jis buvo LRD pirmininku ir tapo „Aidų“ vyr. redaktorium, glaudžiai susijęs su jo tarnyste: savo gebėjimus ir energiją L. Andriekui teko nuolat dalyti dviem veiklos sritims – tarnystei ir visuomeninei bei kultūrinei veiklai.

Išėjimo L. Andriekus pragyveno apie 52 metus, kol atsirado galimybė apsilankyti tėvynėje. Po minėto laikotarpio gimtinėje jis pirmą kartą lankėsi 1989 m. rugsėjį, antrą kartą – 1993 m. Nuo 1995 m. galutinai apsigyveno Kennebunkporto vienuolyne. Nors ir planavo dar kartą apsilankyti Lietuvoje, čia nebeatvyko. Paskutinius gyvenimo metus su keliais kunigais praleido Vyskupo J. Matulaičio slaugos namuose, Putname (Connecticuto valstija, JAV), nors iki to laiko jam teko pabuvoti ir pasaulietiniuose slaugos namuose^{vi}. Patyręs insultą, kaip savo laiške aiškino tėvas Placidus Barius, OFM L. Andriekaus broliui Stasiui Andriekui, po jo nebeatsigavo^{vi} – po keturių dienų, 2003 m. gegužės 20 d., L. Andriekus mirė. Jis buvo palaidotas Brooklyne, Šv. Jono kapinėse, lietuvių pranciškonų kapinių dalyje.

L. Andriekui buvo svarbūs krikščioniškojo universalizmo postulatai, kurie akivaizdžiai atsiskleidė jo brandžioje asmenybėje. L. Andriekus buvo plačią pažiūrų žmogus. Jaunystėje jis aktyviai siekė ži-

nių: nebuvo užsidaręs kunigas ir vienuolis siaurąja religingumo prasme, tačiau, kaip kultūros teologijos atstovas, plėtė savo akiratį, žengdamas į įvairius kultūros barus – daile, žurnalistiką, literatūrą, visuomeninį darbą. Jam įtaką darė Europos krikščioniškoji tradicija, susijusi su pranciškoniskąja dvasingumo samprata bei A. Maceinos ir P. Tillich'o kultūros teologijos apibrėžtys. Amerikos žemyne savo kultūrinėje ir visuomeninėje veikloje jis įgyvendino minėtos kultūros teologijos postulatus.

L. Andriekus vykdė visuomeninę veiklą švietimo, visuomeninėje ir kultūrinėje srityse, grįsdamas ją krikščioniškojo universalizmo idėjomis ir remdamasis tikinčio kūrėjo pozicija, kuri skatina visus darbus pašvęsti Dievui.

L. Andriekui dirbant Šv. Antano gimnazijos rektoriumi, atsivėrė plačios galimybės ugdyti ir puoselėti lietuviškąsias vertybes ir krikščioniškojo universalizmo postulatus tarp lietuvių gimnazistų. Lietuvių pranciškoniskoji gimnazija buvo puiki terpė plėtoti ir ugdyti meno teologijos nuostatas. L. Andriekus stengėsi gimnazijoje formuoti visapusiškai išsilavinusias asmenybes, kurios toliau puoselėtų lietuvių tautiškumą išėjimoje.

L. Andriekus, būdamas *homo religiosus*ⁱ, krikščioniškojo universalizmo idėjas ir kultūros teologijos principus skleidė visuomeninėje ir kultūrinėje veikloje. Jo dvasioje glūdėjo siekis suvienyti įvairių pažiūrų asmenybes bendram darbiui Lietuvių rašytojų draugijoje ir kultūros žurnale „Aidai“. L. Andriekus, eidamas LRD pirmininko ir minėto žurnalo vyriausiojo redaktoriaus pareigas, rūpinosi lietuvių rašytojų ir menininkų kūrinį sklaida, tautiškumo puoselėjimu lietuvių išėjimoje. Pasitikėjimas L. Andriekumi, išreikštas išrenkant jį į LRD Valdybą ir paskiriant „Aidų“ vyr. redaktorium, rodė lietuvių išėjimo orientavimąsi į krikščionybę. Savo ruožtu L. Andriekus tuo metu ne tik stengėsi atstovauti minėtų institucijų interesams, bet ir į aplinkinį pasaulį žvelgė daug plačiau, nei priklausytų pagal einamas visuomenines pareigas.

Ilgas gyvenimo laikotarpis išėjimoje L. Andriekus skatino dalyvauti visuomeninėje, kultūrinėje veikloje ir užsiimti literatūrine kūryba. Per savo gyvenimą L. Andriekus išleido 10 poezijos knygų. Tai septyni rinkiniai lietuvių kalba: „Atviros marios“ (1955), „Saulė kryžiuose“ (1960), „Naktigonė“ (1963), „Po Dievo antspaudais: Vytauto Didžiojo godos“ (1969), „Už vasaros vartų“ (1976), „Atmink mane, Rūpintojėli“ (rinkinio „Saulė kryžiuose“ antroji versija, 1985), „Balsai iš anapus“ (1988); viena rinktinė lietuvių kalba: „Pasilikau tik dangų mėlyną“ (1991); dvi knygos anglų kalba: „Amens in amber“ (1968) ir „Eternal Dream: Selected Poems“ (1980). Rinkinys „Saulė kryžiuose“ 1961 m. buvo apdovanotas Lietuvių rašytojų draugijos premija, „Balsai iš anapus“ – Ateitininkų federacijos poezijos konkurse, paskelbtame Lietuvos krikšto 600 metų jubiliejui (1987 m.) paminėti, laimėjo pirmąją vietą. Daug L. Andriekaus poezijos kūrinių buvo publikuota išėjimo periodikoje Amerikoje – laikraščiuose ir žurnaluose (antologijose ir almanachuose). Taip pat nemažai eilėraščių buvo paskelbta jau nepriklausomos Lietuvos periodikoje; keletas publikacijų pasirodė Lietuvos spaudoje ir sovietmečiu.

Apie angliškąjį L. Andriekaus eilėraščių vertimą „Ruduo“ labai palankiai yra atsiliepęs Charlesas Angoffas. Jo manymu, „tai vienas geriausių eilėraščių apie liūdnamąjį metų laiką, parašytas per pastaruosius penkiasdešimt metų“^x.

L. Andriekaus poezijoje vyravo literatūros teologija. Jo eilėraščiuose lyrinis subjektas susitinka su teologijos objektu, todėl šio poeto kūryba galima vadinti subjekto ir objekto sąlyčio poezija.

Krikščioniškosios nuostatos atsispindi laiko ir erdvės sampratoje. L. Andriekaus eilėraščiuose laikas yra neatskiriama šios ir anos būties bei erdvės dimensija. Skiriasi tik žemiškojo ir pomirtinio gyvenimo laiko samprata.

L. Andriekaus kūryboje laikas nevienareikšmis: jis skirstomas į kiekybinį (*chronos*) ir kokybinį (*kairos*). Poeto eilėraščiuose sakraliosios erdvės interpretuojamos įvairiame laiko *chronos* kontekste, o visas žemiškasis laikas *chronos* yra projektuojamas į dangiškąjį laiką *kairos*. L. Andriekaus kūryboje laikas *kairos*, kaip akimirksnis atitinkmuo, apima žemės istoriją nuo jos sukūrimo iki laikų pabaigos. Laiku *chronos* L. Andriekus įpoetino žemiškąjį žmogaus gyvenimą nuo gimimo iki mirties. L. Andriekaus išėjimo patirtis poezijoje atsiskleidžia per lietuvių ir izraelitų tautos likimų sąsajas, sutapatinančias to-

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

limas erdves. Eilėraščio lyrinio subjekto kelionės per sakraliąsias krikščionybės vietas ir savo būties pašventimą Aukščiausiam jį artina prie teologijos objekto ir savęs įprasminimo kokybinio laiko perspektyvoje.

L. Andriekaus poezijoje egzistuoja dvi tikrovės – empirinė ir dvasinė. Pastaroji svarbesnė už empirinę, bet nenuvertinama ir fizinė egzistencija, kuri siekia pažinti aukštesnįjį pasaulį. Poeto eilėraščiuose aiškiai atskleidžiamas žmogiškosios būties prasmingumas. Svarbiausi būties akcentai siejami su visa įprasminančiu darbu ir nesavanaudiška, į kitus nukreipta, serafišką meile. Žmogaus lemtingumas, kreipiamas asmens amžinybės link, prasideda po kūniškosios mirties, kuri L. Andriekaus poezijoje nereiškia asmens egzistencijos pabaigos. Gyvenimas tęsiasi ir po mirties, bet jis jau kitoks – dvasinis. Poetinėje mirties interpretacijoje jaučiama L. Andriekaus kūrybinė drąsa, besiremianti krikščioniškosios tradicijos postulatais, tačiau idėjų semiamasi ir iš lietuvių tautos kūrybinio palikimo.

L. Andriekaus poezijoje akivaizdūs transfigūracijos proceso dėsniai. Perkeitimas poetui yra susijęs su laiku *kairos* ir mirtimi, kaip amžinybės projekcija. Žemiškasis laikas kreipiamas universalus, perkeičiančio poetinio laiko kryptimi. L. Andriekui mirtis tapati laiko *kairos* pilnatvei, kuri įgauna prasmę anapusybeje per prisikėlimą ir amžinąjį gyvenimą.

L. Andriekaus poezija yra neabejotinos meninės vertės. Jos vertingumas pirmiausiai kyla iš laisvo kūrybinio rašymo. Antra, jo poezijai didelės įtakos turėjo kultūrinė ir literatūrinė aplinka, kurioje vyko jo intensyvus visuomeninis ir kultūrinis gyvenimas. Trečia, L. Andriekaus poeziją veikė ne tik literatūros, bet ir kitų meno sričių, tokių kaip dailė, skulptūra ir pan., išmanymas bei įtaka. Lietuvių poezijos istorijos raidoje L. Andriekaus poeziją būtų galima gretinti su kitų išeivių poezija, kurioje ryški dievoieškos idėja (K. Bradūno, B. Brazdžionio). Ypač jam artimas A. Jasmantas, kuris atsiskleidžia kaip ieškantis Dievo savo būtyje, o L. Andriekui Dievas – būties ir amžinybės pagrindas.

Atsižvelgiant į visa tai galima teigti, kad L. Andriekus buvo universalus, visapusiškas, dvasinga asmenybė, atstovavusi krikščioniškojo universalizmo principams ir idėjoms bei per literatūros ir meno teologijos veiklą prizmę įgyvendinusi kultūros teologijos konceptus.

Literatūra, šaltiniai ir nuorodos

¹ Metrikos ištrauka iš krikšto knygų Barstyčių bažnyčioje 1931 m. balandžio 25 d. *Lietuvos OFM archyvas*.

¹ Episcopus Telšensis, „Litterae Testimoniales“, Telšiai, die 3 Augusti 1934 an. Nr. 1983. *Lietuvos OFM archyvas*.

¹¹ Išvertus iš lotynų kalbos „Nepilnamečių baudimas romėnų ir Bažnyčios teisėje“.

¹ Mažųjų brolių ordino generolo raštas, Data in Roma, S. Antonio 19 novembre 1945. *Lietuvos OFM archyvas*.

^V Mažųjų brolių ordino generolo raštas, Dat. Romae ad S. Antonium Patavinum, die 20 martii 1946. *Lietuvos OFM archyvas*.

^V *Žurnalistikos enciklopedija*, Vilnius: Prada, 1997, p. 398.

^{vi} Andriekus L. Žvilgsnis į praeitį ir ateitį. 2001 m. rugsėjo 21 d. laiškas Tėv. Jonui ir Tėv. Placidui Bariui. *Lietuvos OFM archyvas*.

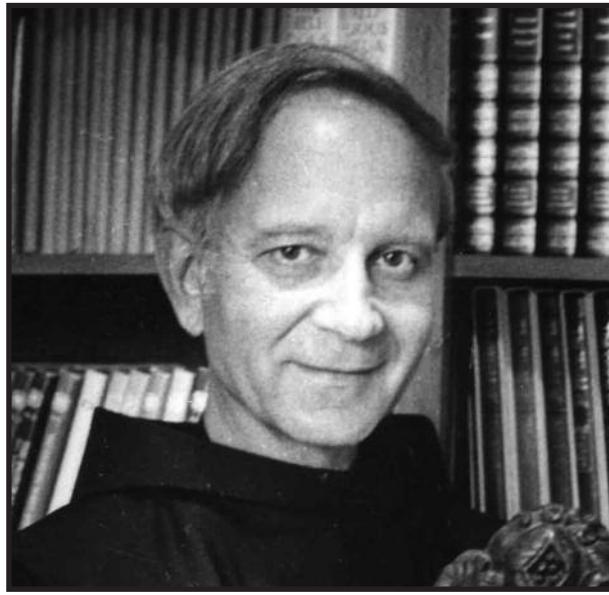
^{vi} Barius P. 2003 m. birželio 4 d. laiškas Stasiui Andriekui. *Lietuvos OFM archyvas*.

¹ Išvertus iš lotynų kalbos „tikintis (religinas) žmogus“.

^X *Encyclopaedia Lituanica*, edited by S. Sužiedėlis, Boston: J. Kapočius, 1970, vol. 1, p. 97. □

LEONARDAS ANDRIEKUS

L. Andriekaus šimtmečio gimimo jubiliejui paminėti parengta jo eilėraščių publikacija. Eilėraščiai anksčiau niekur nespausdinti, rasti asmeniniame poeto archyve, esančiame Kryžių kalno pranciškonų vienuolyne, kur saugomas centrinis Lietuvos OFM archyvas. Spaudai iš autentiškų dokumentų parengė **Dainius SOBECKIS**.

Magdalena Velykų rytą

*Neliesk manęs, nes dar neužžengiau
pas Tėvą (Jn 20, 17)*

Kodėl neleidi prisiliesti savo kojų –
Ar tai ne aš jas šimtą kartų bučiavau?
Ir ašaras vidurnakčių maldoj aukojau,
Kad jos, užtemus saulei, žvaigždėmis žibėtų Tau,
Ant kryžiaus mirštančiam iš meilės.

Sudaužius paskutinį alebastro indą,
Betanijoj ant palenktos galvos užpyliau kvėpalų;
Paskui – ne akmenis – jie mano širdį mindė,
Kai, žemėn puldamas,ėjai kančios keliu,
Ir juokėsi pamišusios šventvagių gaujos.

Jeį po garbingo iš numirusių atsikėlimo
Velykų rytą būtų atsivėrus praraja
Ir mano ašaras atmiešęs prakeikimas –
Vis tiek aš krisčiau, kaip nuo pinigų skuja
Į tavo atvertos ramybės gelmę.

Šv. Pranciškaus Žodis broliams

Mes būkime linksmi, kaip vyturėliai,
Pavasarij iškilę virš arimų.
Giedokim Viešpačiui, žmonėms ir lauko gėlei,
Kol balso stygos neužkimo –
Mes būkime linksmi, kaip vyturėliai!

Antai, danguj miela seselė saulė juokias,
Gaivieji šaltinėliai slėniuose atako,
Ir rodos, kad gyvenimas, džiaugsme nunokęs,
Lyg obuolys nukris ant amžinybės tako –
Antai, danguj miela seselė saulė juokias!

Žiūrėkite, kaip laukuose visur artojai juda,
Kaip žemė, rūpestingai suarta garuoja...
Čia saulėj pribrandinusi auksinį grūdą,
Ir mūsų nepamirš Aukščiausiojo ranka geroji –
Žiūrėkite, kaip laukuose visur artojai juda!

O broliai, būkime linksmi, kaip vyturėliai,
Mums juokias saulė ir žiedelis prie šaltinio...
Giedokim Viešpačiui, žmonėms ir lauko gėlei,
Jeį taip gyvenimas džiaugsmu patvino,
Mes būkime linksmi, kaip vyturėliai!

Rochester, N. Y. 1949.III.20

Svaigulys

Patsai savęs ne kartą klausai
Ir nepajėgi atsakyti,
Kodėl taip smarkiai užia ausys,
Kodėl galva tokia sunki?

Lyg būtų kas pripylęs švino
Ir širdį ir tuščias venas,
Lyg būtų sielą apsvaiginus
Keistų pavasarių diena.

Gal ir tiesa, kad ji apsvaigo,
Pradėjus obelīm žydėt –
Kai veržėsi iš žemės daigas,
O meilė – iš širdies!

Brooklynas, 1953.III.15

Granitas

Kaip granitas kieta, kaip granitas tikrovė –
Negaliu beiškelti nė vienos kibirkšties –
Pavargau! Nuo kaktos bėga prakaito srovės,
Pavargau! Kas ateis meiliai rankos ištiest?

Ar bėspės koks žmogus atskubėt į pagelbą,
Jei su tokia drąsa tiesia ranka mirtis –
Tiesia ranką jinai, didį poilsį skelbia,
Sako: Mano dienos pabaiga jau arti...

Visiškai nebijau to skaudaus palietimo,
Nuo kurio ši diena tuoj pavirs granitu,
Tik atminus tave, keistas rūpestis ima –
Ar begrįši kada prie šios jūros krantų.

O sugrįžk, o sugrįžk, jei ir saulė nešviestų,
Jei ir būtų visur begalinė naktis –
Tau palieka visi mano pasakų miestai,
Tau palieka širdies nemari kibirkštis.

Malda

Kai rytmetį aukšti šviesos fontanai veržias,
Pažvelk, o Viešpatie, kaip Lietuvoj tamsu,
Pažvelk į topolį, į svyruonėlį beržą –
Į visą Lietuvą pažvelk iš debesų!

Nejaugi per mažai lig šiol dienom ji verkė
Ir naktimis maldoj budėjo per trumpai –
Jiėjo baudžiavas, lyg paskutinė vergė,
Jos praeitis garsi vien kryžiais ir kapais.

Per Joninių nakties langų rasotą stiklą
Saulėleidžių žarom grožėjos Lietuva.
Paparčio žiedą gi pasivogė baidyklės,
Nušliaužiojo šalna pakalnes ir kalvas.

Dabar pro ašaras sunku matyti taką,
Tik galima pajaut, kad Tu esi arti –
Jai šlama nuolatos svyruoklio beržo šakos:
Jau baigiasi naktis, jau baigiasi naktis.

Bangos

Kaip Galdiko paveiksluose, išsimušė
Pašėlusi spalvų ir muzikos jėga –
Pavasaris gamtoj, pavasaris troškimuose,
Pavasaris širdy sukėlė dideles bangas.

Kam dar sakyti, jei aišku ir be sakymo,
Kad susimaišo tokių valandą žmogus
Ir neskiria po mėlyną dangaus baldakimu
Baltai pražydusių vyšnelių nuo bangų.

Juokiuos, kad šios dienos įspaustos provėžos
Staiga užlūžo prie vienos žiedų versmės –
Juokiuos, nes dar pavasaris nepaužė
Ir tebeskamba soduose galinga jo giesmė.

Brooklynas, 1953.VII.27

Dailininko Erikas Varnas piešiniai ir skulptūros

Erikas Varnas piešinys „Kristijonas Donelaitis“

DIJANA APALIANSKIENĖ

PRIEŠ IŠĖJIMĄ

Pasikalbėsime bet kurioje naktyje
kai išeisime sužaidę savo žaidimus –
dar pradėtus vaikystėje,
kai žydinčios vyšnios taps plaukų apdangalu
ir čiobreliai išdegę primins užmaršties takus,
atvedusius mus čionai
paskutinei vakarienei...
Kai atvaizdai motinos
glaudžiančios tavo galvą
taps kvietimu į amžinybę,
o niekada neturėto tėvo
pasakyti meilūs žodžiai
pasipils maldaknygės rauda
skubančia išsakyti tai,
kas buvo atimta iš tavęs –
neduota niekada patirti, pažinti...
Tik ryto ūkai pasiliks tie patys –
viliojantys tyromis,
plaunantys rasomis tavo
mėlynų akių ašaras,
gaivinantys savo nekaltumu,
užpildantys tavo ausis amžinybės tyla,
nuplaunantys gėdas
ir pailsusį tavo veidą –
dar taip trokštantį likti jaunu,
kaip ir tuomet –
dar neprastoje vaikystėje,
kai užmerktos akys
prisipildydavo viltimi ateities,
nuspalvintos vaivorykštėmis,
dabar jau seniai nuslinkusios į praeitį –
pažintos, pamiltos, nebauginančios –
tapusios tavimi –
bešnabždančios nusilpusias maldas

ir priimančios paskutiniąsias komunikas.

VARDAN ATEITIES

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

„Nemoku art ir duonos kept nemoku, ir nekalu nei plieno, nei eilių, užtat visiems už jų žygius atmoku širdimi ir protu dirbtu medaliu“ (Erikas Varnas)

Šv. Jono gatvės galerijoje, Vilniuje, veiks paroda „Štrichas ir forma: *In posterum (lot. vardan ateities)*“ garsiam menininkui, mastytojui ir pacifistinių idėjų sklaidėjui Erikui Varnui (1924–1991) atminti, jo devyniasdešimtmečiui paminėti (menininkas mirė 67-erių – žuvo po automobilio ratais, Lietuvai ką tik atgavus Nepriklausomybę).

Ši paroda buvo gražus menininko šeimos, giminaičių, draugų ir jo talento gerbėjų susibėgimas. Kalbėdamas apie savo tėvą Eriką, Titas Varnas prasiarė, kad tėtis šia paroda subūrė visą jų šeimą, o jo plačiašaknė kūryba (skulptūros, medaliai, reljefai, biustai, portretai, dienoraščiai) reikalauja išsamesnių tyrinėjimų. Erikas Varnas įamžino labai daug garsių žmonių: mokslo pasaulio atstovų, visuomenės veikėjų pacifistų, rašytojų, aktorių. Jo rankoms pakluso bronzos, marmuras, granitas, drobė ir popieriaus lakštai, nesvetimas buvo humoro jausmas (sukurta nemažai šaržų) ir bendražmogiškos idėjos.

Pasirodo, tą pačią dieną, gegužės 19-ąją, gimė ir jo sesuo aktorė Regina Varnaitė, ir jo sūnus, Užupio teatro režisierius Titas Varnas. Trys gimtadieniai viename. Daug gėlių. Regina Varnaitė kalbėjo, jog pati nei įvertinti brolio kūrybos, nei paišyt ne-

moka, tik pamena, kad jis pradėjo piešti nuo dvejų metų ir paišė labai gražius žvėriukus, paukščiukus, o vėliau mokykloje, kadangi buvo labai draugiškas, piešdavo už visus savo draugus (piešimo mokytojas visa tai matė, bet nebarė).

Vėliau, įstojęs į Kauno valstybinį taikomosios ir dekoratyvinės dailės institutą, jis šokiuose grodavęs bajanu. Šioje parodoje vienoje salėje ekrane taip pat galėjai išvysti filosofuojantį, kalbantį apie tai, kas gyvenime svarbiausia, ir grojantį bajanu Eriką Varną, o pati pirmoji salė buvo skirta giminaičių portretams. Kitoje salėje rodyti atrinkti darbai – nuo realistinių peizažų iki fantastinių kūrinių ir šaržų.

Menininko kūrybos *credo* buvo pacifistinės pažiūros, visuotinis nusiginklavimas, taika – jas sklaidė savo dienoraščiuose, kūriniuose, įvairiuose interviu, net savo sūnams Titui (g. 1964) ir Jonui (g. 1960) vaikystėje draudė žaisti karą, negailestingai išmesdavo visus dovanotus šautuvėlius.

Taikos idėjos įkvėpė Eriką Varną sukurti medalius pasakėčių meistrui Ezopui, astronomui Martynui Počobutui, poetui Pauliui Širviui, tokioms asmenybėms kaip Mahatma Gandi, prof. Jonui Kuzminskiui ir prof. Zigmui Žemaičiui, išeiviams ir JAV kūrusiems: žurnalistinei Antanui Bimbai ir dailininkui Vytautui Kazimierui Jonynui. Šie darbai kaip ir kiti Erikas Varnas kūrinių, pvz., bronzos medaliai „Zodiako ženklai“, saugomi Lietuvos dailės muziejuje. Panaši pasaulėžiūra Eriką Varną „suvedė“ su garsiu turkų poetu Nazimu Hikmetu, su kuriuo susirašinėjo, buvo susitikęs, sukūrė jo medalį.

Vienas labiausiai žinomų darbų yra Erikas Varnas Kristijono Donelaičio biustas Tolminkiemyje, saugomas jo memorialinio muziejaus kriptoje, sukurtas 1975 m., remiantis archeologo V. Urbanavičiaus tariamu M. Gerasimovo metodu. Tad netrukus Erikas Varnas sukuria savą Donelaičio versiją – nupiešia jo portretą, kuris dailėtyrininkų įvertinamas kaip vienas iš dvasingiausių ir šiandien reprezentuoja Lietuvos dainių.

Erikas Varnas gimė matininko Rapolo ir Vandos Filomenos Varnų šeimoje Ukrainoje, Žitomire, 1926 m. šeima grįžo į Lietuvą, gyveno Ukmergėje. 1954 m. Kauno valstybiniame taikomosios ir dekoratyvinės dailės institute baigė monumentaliąją tapybą ir surengė pirmąją parodą. Lietuvos dailininkų sąjungos narys nuo 1964 m., o 1984 m. jam suteiktas nusilpusio meno veikėjo vardas. □

Medalis, skirtas Martynui Počobutui (1723–1810)

Piešinys „Bukantė“, 1965.

L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotraukos

Ažuolai artėjančiam Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui (1918–2018)

Perpetua Dumšienė

Kai pirmą kartą apsilankiau neseniai pasodintame ažuolyne Basanavičiaus tėviškėje Ožkabaliuose, buvo pavasario metas, kai pasauliui nusišypso tūkstančiai pienu žiedų. Tautos atgimimo ažuolyne medeliai dar buvo nedideli, jie nemetė šešelio, nesudarė pavėsio, tad tarp ažuoliukų, per kalveles ir klonius saulė išbarstė tūkstančius pienu saulučių. Tyla, o kiek žvilgsnis regi – tik ažuoliukai ir pienu pievos. Taip tą kartą iškilmingai mes paminėjom Motinos dieną dar 2001 metais. Tautos atgimimo ažuolyno medeliai dar tik kaupė savyje jėgas, jų laukė daug išbandymų. Ažuolas – stiprybės ir ištermės simbolis. Anglija, Lenkija, Moldova ir daugelis kitų šalių jį yra pasirinkę kaip valstybės simbolį. Tad šis medis yra ypatingai gerbiamas visoje Europoje. Pamenu, kad labai panorau kada nors būti kartu su žmonėmis, kurie sodina ažuolus.

Ir tik šiomet mano svajonė išsipildė – kartu su grupe seminaro „Ažuolas Lietuvoje ir Europoje“ dalyvių „Neregėtos Lietuvos“ Tūkstantmečio ažuolyne pasodiname pirmąjį šimtą ažuoliukų, skirtų artėjančiam Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui (1918–2018).

Labai džiaugiuosi, kad buvau pakviesta dalyvauti jau antrame seminare „Ažuolas Lietuvoje ir Europoje“ (iš viso jų buvo keturi, apie juos vėliau). Manau, kad seminarų organizatoriai labai talentingai rengia seminarų temas, pranešimus, pažintines išvykas, ažuolų sodinimo talkas. Tai renginiai, kuriuose pasaulis atsiskleidžia kaip nedaloma visuma – gamta, mokslas ir kultūra, fantazija čia turi lygias teises. Manydama, kad šie seminarai, kitaip tariant, ažuolų studijų dienos, jau virsta įdomiu kultūros reiškiniu, noriu parašyti apie tai plačiau.

Ažuolas nuo senovės žinomas kaip vienybės ir dvasios stiprybės simbolis, tad labai dėsninga, jog kartu su Sąjūdžio vėjais ir Atgimimu Lietuvoje radosi naujų ažuolynų.

Tautinio atgimimo ažuolynas Ožkabaliuose, Lietuvos patriarcho Jono Basanavičiaus tėviškėje atsirado pirmiausia kaip graži idėja kelių entuziastų galvose – tai buvo Vyngandas Čaplikas, Vitalijus Stepulis, Algimantas Kepeženas, paskui prie jų prisidėjo geografai Rimantas Krupickas, parkotylininkas Kęstutis Labanauskas ir Romas Survila. Jiems visiems buvo svarbu įamžinti visuotinį tautos pakilimą ir atgimimą. Tada buvo 1988-ieji metai. Ožkabaliuose dabar jau auga per 8,5 tūkstančio ažuolų. Suformuota keturiolika giraičių, kurios mena svarbius ir skaudžius mūsų tautos istorijos įvykius. Represijų aukų giraitė skirta atminti tiems, kurie išblaškyti po pasaulį, kalinti ir nukankinti sovietinėje Lietuvoje bei Sibiro platybėse. 13 ažuoliukų ir 1 liepaitė skirti Sausio 13-osios aukoms. Pasodinti medeliai ir žuvusiesiems Medininkuose. Tautos atminties giraitėje šlama ažuoliukai lietuvių tautą žadinusiems ir garsinusiems tautos didvyriams, ošia Knygnešių, Tautos vienybės, Jaunimo giraitės. Pietinėje ažuolyno dalyje beržų žiedas simbolizuoja tautinio atgimimo Sąjūdį. Dar po kelerių metų pasodintos Vasario 16-osios – Lietuvos valstybės atkūrimo ir Kovo 11-osios – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo aktų signatarų giraitės. O štai 1998 m. Lietuvos Vyriausybės nutarimu šiam gyvam ir vis augančiam gamtos paminklui suteiktas kultūros paveldo objekto statusas.

„Neregėtos Lietuvos“ Tūkstantmečio ažuolynas buvo sumanytas, kai 2009 metais Lietuva šventė savo vardo paminėjimo tūkstantmetį. Fotografas, keliautojas Marius Jovaiša šiai datai paminėti išleido specialų nuotraukų albumą „Neregėta Lietuva. 2009“. Tuo pačiu autorius subrandino ir idėją dalį už albumą gautų lėšų panaudoti ažuolyno pasodinimui. Netrukus imtasi organizacinių darbų. Sklypas ažuolynui, kurio plotas 40 hektarų, parinktas Lietuvos centre, VI Kėdainių miškų urėdijos Labūnavos girininkijoje. Ažuolo sodmenis parkui išaugino VI Kėdainių miškų urėdija. Ažuolynas dar tebesodinamas, manoma, kad jame bus pasodinta 50 tūkstančių ažuolų. Puoselėjama tradicija į ažuolų sodinimo talkas kviešti žmones iš

„Ažuolų studijų“ sambūris.

P. Dumšienės, A. Patašiaus, Kėdainių urėdijos tinklalapio nuotraukos

visos Lietuvos. „Neregėtos Lietuvos“ Tūkstantmečio ažuolyno idėjiniu centru tapo pasodintais ažuolais išreikštos Vyčio kryžiaus ordino Didžiojo Kryžiaus proporcijos. Po kelių dešimtmečių ši kompozicija turėtų išryškėti „iš paukščio skrydžio“. Numatytos ir proginių ažuolų giraitės bei alėjos. Ažuolas auga ilgai, reikalauja daug priežiūros – prabėgs ne vienas dešimtmetis, kol išryškės ši ažuolų giraitė. Tikimasi, kad ilgainiui ši vieta taps miško parku. Ateityje ažuolyne numatyta pastatyti specialias atminimo plokštes su iškaltais ažuolų sodintojų vardais.

Visgi atsirado žmonių, kurie pajuto, kad vien sodinti ažuolus nepakanka, reikia juos įdiegti ir visuomenės sąmonėje. Norint plačiau paskleisti visuomenei specialiąsias žinias ir liaudies sukauptą išmintį, buvo priimtas sprendimas rengti seminarus prasmingu pavadinimu – „Ažuolas Lietuvoje ir Europoje“. Šie seminarai yra atviri ir visuomenei, jų metu gali bendrauti įvairių specialybių žmonės. Seminarų idėjinius sumanytojas ir globėjas dr. Vyngandas Čaplikas, jie rengiami vis kitose vietose, o pagrindinis organizatorius kaskart vis kitas. Pirmasis seminaras „Ažuolai Lietuvoje ir Europoje“ buvo surengtas 2008 m. Jono Basanavičiaus tėviškėje Ožkabaliuose 2010 metais antrasis seminaras įvyko Vilniuje, trečiasis seminaras – 2012 metais Kaune.

Ketvirtasis seminaras vyko 2014 metų gegužės mėnesio pabaigoje Kėdainiuose. Seminaro metu skaityti pranešimai, aplankyta 2006 metais Lančiūnavos girininkijoje įveista 21,07 ha ploto paprastojo ažuolo sėklinė plantacija, paprastojo ažuolo bandomieji želdiniai. Aplankytas miškų urėdijos medelynas, susipažinta su medelyno veikla. Seminaro dalyviai Labūnavos girininkijos Pašilių miške, „Neregėtos Lietuvos“ Tūkstantmečio ažuolyne, pasodino 100 atminimo ažuoliukų, jie skirti artėjančiam Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui (1918–2018).

Didelį išpūdį paliko seminaro organizatoriaus Juozo Girino sugebėjimas labai įdomiai perteikti savo specialybės žinias pranešime, o taip pat gyvai pasakoti ekskursuojant po sėklines plantacijas, medelyną, želdynus, pasakoti įdomius savo profesijos nutikimus vakaronėje prie laužo. Kėdainių girininkijos urėdas Juozas Girinas – tikrai neeilinė asmenybė, labai išsilavinęs žmogus, turintis ir menininko gyslelę, sugebantis puikiai bendrauti su žmonėmis. Jo profesinė biografija įdomi ir turtinga.

Linksmai pradėjęs savo pranešimą, Juozas Girinas pasakė: *Pas mus Kėdainiuose tai ažuolų tiek daug – kaip agurkų.* Tas linksmas prilyginimas yra tiesa, nes Kėdainiai vadinami Lietuvos agurkų sostine, o iš tiesų Kėdainių apylinkės galėtų būti vadinamos Lietuvos ažuolų sostaviete. Kėdainių miškų urėdija – turtingiausia ažuolynais Lietuvos miš-

Jaunasis ažuolynas

kų urėdija. Ir ažuolų kasmet čia pasodinama daugiausia. 80 procentų Kėdainių miškų urėdijos žemių yra derlingos, tinkamos ažuolams augti.

Juozas Girinas pirmasis Lietuvoje pradėjo klonuoti senolius ažuolus, ir ne tik juos. Jo rūpestis – išsaugoti medžių genofondą ateities kartoms, jo kuriama miško sėklinė bazė savo unikalumu tapo reikšminga ne vien Lietuvos mastu. Pomėgis skiepyti miškų urėdą lydi visą gyvenimą. Miškų urėdijos medelyne didėja klonuotų ažuoliukų paklausa, kai kurie pirkėjai juos dovanuoja jubilijatams ar kitomis progomis. Girinas pasakoja, kad idėja klonuoti ažuolus jam gimė nuo pirmojo pamąstymo, kad nebūtin iškeliaus reikšmingas Lietuvos istorijai Šaravų ažuolas, – jis yra susijęs su 1863 metų sukilimu (šis ažuolas liudija sukilėlių ir kunigų žudynes). Nuo 1998 metų miškų urėdija atgaivino tradiciją kiekvieno rugsėjo pradžioje prie šio ažuolo rengti šv. Mišias. Gaila, bet šis dviejų metrų skersmens ir apie 500 metų sulaukęs ažuolas nudžiūvo 2010-aisiais. Visa lai-

me, kad nuovokusis urėdas Girinas Šaravų ažuolo šakeles jau buvo suskiepijęs dar 2005 metais. Lietuvoje buvo sakoma, kad senų ažuolų skiepai neprigyja, taigi urėdas nusprendė šį teiginį patikrinti. Kai Šaravų ažuolo klonai prigijo, ėmėsi rinkti kitų Lietuvos ažuolų senolių šakeles ir jas skiepyti. Juozo Girino mintis – surinkti į vieną vietą senųjų ažuolų genofondą: ilgaamžiškumo, atsparumo genai skiepytuose ažuoliukuose išlieka. Klonai jau surinkti iš daugiau kaip pusšimčio šalies senolių ažuolų.

Kėdainių miškų urėdas J. Girinas tikina, kad šiandien ažuolynai neturi jokių galimybių atsikurti savaime, kaip būdavo senovėje. Giles sušlamščia šernai, o sudygę medeliai, jais tinkamai nesirūpinant, brandos nesulaukia dėl kanopinių žvėrių. Ažuolus būtina globoti ganėtinai ilgai – net iki 40–50 metų amžiaus, kol kamienų žievė tampa stora, stirnoms ir briedžiams nebeskani. Siekdami išsaugoti ažuolynus, miškininkai naudoja repelentus, tveria tvoras. Be to, ažuoliukai genimi, ugdomi sudarant sąlygas, kad jiems augti saulės būtų nei per daug, nei per mažai. Pabrėžia, kad miškininkų principas yra ne tik atsodinti nukirstą plotą, bet ir pasodinti dar daugiau. Pavyzdžiui, vienas nukirstas ažuolas pakeičiamas 60-čia jaunų ažuoliukų.

Nukelta į 8 psl.

Urėdas Juozas Girinas

Zimagoras (2)

Astrida Petraitytė

Pabaiga. Pradžia 2014 m. liepos 5 d. „Kultūroje“

Šeštą rytą jau reikėdavo būti prie griovio – nuo rasos išbrinkusią žolę geriausia pjauti. Pats darbymetis iki 11-os ar 12-os, po to, rasai nudžiūvus, jau tik dalgio brazginimas. O pradėjęs dalgiu mosuoti, negali net atsikvėpimui stabtelėti – tuoj tavojo prakaito prišauktas apspinta debesis bimbalų ir sparvų. Ir jokių „pasideginimų“ – kiekvieną kūno vietelę turi pridengti, palikdamas atviras tik plaštakas. Ne iškart buvo atrastas tinkamiausias darbinis rūbas – pradžioj vilkosi treningus, bet jie neapsaugodavo nuo įgėlimų iki kraujo. Galiausiai susiieškojo brezento aprangą – kelnes, striukę, dar guminius batus. Nors prakaitas po šiais „šarvais“ žliaugė, bet tai buvo mažesnioji blogybė.

Ir taip *non stop* šešias valandas... Bet po to, atsipūtus, prasidėdavo malonioji dienos dalis. Laimei, netoliese plytėjo Kauno marios. Išsimaudžius, pasikeitus rūbus, prakaito primirkusius sugrūdus į kuprinę – vėl ant ištikimosios JAW-os, pakeliui dar apsilankant Šančių spurginėje; tas pasilepinimas minkštomis šviežiomis spurgomis tapo kone ritualu.

Grįžęs namo patirdavo, kad per dieną yra netekęs – išprakaitavęs – kokių trijų kilogramų. O rankos pirštus, sutrauktus nuo darbo, galėdavo tik, plaštaką ant stalo padėjęs, kitos rankos kumščiu istiesinti. Pavakariais, jau atsipūtus pasiilsėjęs, laukdavo dar vienas darbas – išsiplakti dalgius. Kitądien – vėl keltis pusę penkių ryto, vėl sėst ant motociklo, išbirbt dar saulei nepatekėjus, gūžiantis nuo visur prasiskverbiantio nakties šalčio.

Greit ir nuospaudos delne susiplūskė kaip tikram darbininkui.

...į Seimą atėjau tiesiai iš griovių, su „mazoliais“. Ir jei koks nors jedinstvininkas pradėdavo reikštis: my, rabočij klas – pasigaudavau jį ir sakydavau: parodyk delnus, kur tavo darbininkiškos nuospaudos... Mat pagal popierius buvau vienintelis Seime darbininkų klasės atstovas... Kazimieras Uoka, ir tas jau prieš ateidamas seimauti buvo gavęs baltą darbą.

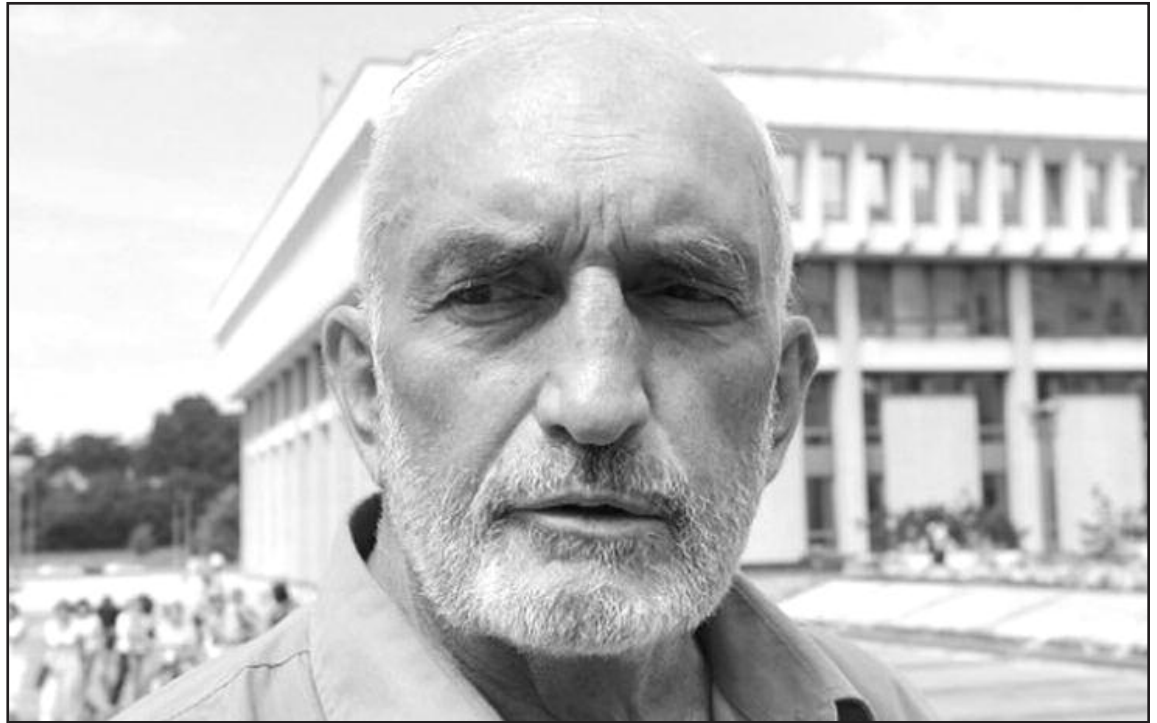
Dar klaidų ir mėginimų metodu reikėjo atrasti tinkamą atsigaivinimui gėrimą – išbandė gazuotus gėrimus, sultis ir t. t., bet deginantis troškulys buvo nenumalšinamas. Kol galiausiai vienas iš patyrusių šienautojų patarė į paprastą vandenį įmesti gabaliuką raugintos duonos, tikros, ne parduotuvinės, ir tai iš tiesų buvo išganymas – gurkstelėjęs iš butelio, prisirišto prie juosmens, iškart pasijusdavo atsigavęs.

Iš pradžių Algirdas, dar zimagorystės mokinuku jausdamasis, neatsispirėdavo pagundai kartais pagudrauti: nuo kelio matomą ruožą nušienaudavo kaip reikiant, už posūkio – šiaip taip. Vienąkart į mėnesį rinkdavosi į Jonučius, į valdybos pastatą visa kontora, valdininkai ir darbininkai. Viršininkai jau būdavo griovius apžiūrėję, nepatingėję ir tolėliau paieiti, tad aptikę pusiau skustą, pusiau luptą griovį, duodavo velnių – teko ir Algirdui atsiimti už tuos griekus.

Šiaip ar taip, per vasarą – paskaičiavo – suguldymas pradalgės viena prie kitos, taip besienaudamas, galima sakyti, nukeliavo nuo Kauno iki Vilniaus. Grioviai buvo labai įvairūs – vietoj įprastinių dviejų pradalgių kai kur tekdavo varyti visas keturias, ir dar vieną griovio viršuje...

Algirdas, kai jau įgudo nesunkiai dienos normą įveikti, išdrąsinęs užsimanė ir daugiau aprėpti – iš 70 rb. nelabai pragyvensi. Pusiau nelegaliai įsidarbino ir antru etatu – apsiėmė šienauti dar vieną plotą, palei Sitkūnus. Jau buvo paaugęs sūnus, irgi Algirdas. Paaugliukui tai, žinoma, jokia atrakcija. Kartais tėvui ir toną pakelti tekdavo – štai Algirdas, pasivaręs gerokai į priekį, laukia iš už posūkio turinčio pasirodyti sūnaus, nesulaukdamas grįžta žiūrėt – šis, nuo prievaizdo akių pasislėpęs, bimbinėja... Bet bendravimas nuo to nenukentėdavo – juk geresnės vyriškumo mokyklos nesugalvosi...

Algirdas buvo sumanęs irgi talkas organizuoti, bet su jomis, galima sakyti, šnipštas išėjo. Iš kur talkininkų paimsi – tie patys bičiuliai, bet kad

Algirdas Patackas

Stasio Žumbio nuotr.

dauguma jų „baltarankiai“, matę dalgį tik iš tolo. Talkininkams ir dalgius reikėjo pirkti bei paruošti, ir supažindinti su šienavimo, šito išimtinai vyriško senovinio meno, pradmenimis. Algirdui tekdavo ne tik pačiam dalgiu mosuoti, bet ir lakstyti nuo vieno prie kito, dalgius tvirtinant... Žinoma, viską atpirkdavo bendrystės ir bičiulystės jausmas, juk ir grįžti būreliu smagiai nei vienumoj (neretai kuris nors talkininkas visus savo mašinike pargabendavo); po talkos – visi kartu į spurginę, o jau tų spurgų gardumas – tirpsta ant liežuvio, visi dienos rūpesčiai išgaruoja! (Ir po daugelio metų, kai nutiks susiburti draugų būreliui – o vienas kitas jau ministras ar europarlamentaras – smagiai prisimins zimagorystės dienas...)

Grioviai prie Sitkūnų buvo molingame tarpupio miške, kuriame nei uogos, nei grybai neaugo, užtat medžiai buvo suvirte kaip kokioje taigoje vienas ant kito, ant griovių tų nuovirtų taip pat netrūko, tad pirmiausia reikėjo sau darbo plotą išsivalyti... Algirdas jau ne naujokas, buvo išgijęs desantininko pjūklą ir kitus įrankius. Skersai griovio užgriuvusių medį tekdavo supjaustyti į gabalus, ir tik tada juos šiaip ne taip ištempti viršun. Abu zimagorai, jaunėlis ir vyresnysis Algirdai, išsimolindavo iki ausų. Besidarbuojant kartkartėm ir smagių nutikimų patirdavo. Štai kartą jie aptiko visą „šernų miestą“: iš išvirtusios eglės šaknų susidariusi stačia siena šernų šeimynai buvo puiki gulykla įsaulyje, turėjo šernai ir pliažą, ir maudyklą, o šerniukai buvo įsirengę sau netgi taisyklingos formos „stadioną“, ir lakstė juo lenktyniaudami pagal visas taisykles – pagal laikrodžio rodyklę. Artėti prie jų buvo nepatartina – bandos vadas tada nedraugiškai sunerimdavo, bet paskui, susipažinus iš arčiau, nebekreipdavo dėmesio... O bebrų šeimynėlių triukai jokio malonumo nesuteikdavo – ima ir įsirengia griovy užtvanką, kartais net po kelias... Griovys tuoj prisipildo vandens, miškas aplinkui patvinsta. Tad remontininkui tekdavo užduotis su tais niekadėjais kariauti. O kariauti su jais Sizifo triūsas – išardai jų užtvarką, o tas perpintas šakas ne juokas išpainioti, bet ryt – ir vėl randi... Laimei, senieji melioratoriai patarė susirasti didesnio skersmens drenažo vamzdį ir išpraustį jį į užtvarką palei upelio srovę. Užkimšti vamzdį bebrai nesudirasdavo. Kai kur, nuošalesnėse vietose, Algirdas, numodavo ranka ir palikdavo bebrus gyventi kaip jie pratę – vis tiek tas miškas buvo panašesnis į taigą...

Didžiausias priešas zimagorui – širšės. Rūgpiūtį jos dažniausiai susikrauna savo lizdus, tad jei dalgiu netyčia užkabina – mesk viską ir dumk neatsigrėždamas... Grįžimas paimti dalgio buvo ne mažiau komiškas – tekdavo sliūkinti kvapą užgniauzus, kuo tyliau, atsargiau...

O kur dar krūmai – juos privalu iškapoti, tai dar ir kirvuką turi su savim tąsyti. Jei bent kiek apleisi, dantimis nebeišgrauši – įleidžia šaknis ir kitais metais atželia dar didesni.

Kartkartėm Algirdui tekdavo iš savo zimagoriškų aukštumų ir savotišką egzistencinio pranašumo jausmą patirti... Štai gaziku atlėkė prie jo Sitkūnų ruožo kažkokie „revizoriai“, o jis su sūnumi išlenda molynus išmauroję, patys molini kaip bebrai – ir netikėtai pajunta proletarišką puikybę, nors režk Janonio „pasitrauk, netrukdyk, juk matai kad kalu...“

Patirdavo ir kone estetinį malonumą:

...kai nuo pralaidos žvelgi į griovį, nušienautą kaip pievelę, su vandens srovele per vidurį, tiesia kaip styga, būna taip gražu. Tada pajunti savo vertę, nes matai akivaizdžiai darbo rezultata, ne taip, kaip rašydamas nei ši, nei tą, ir kam tie tavo rašymai reikalingi... O čia – viskas kaip ant delno, ir tau gražu, ir pasijunti vos ne kaip Dievas iš Pradžios knygos – „ir Jam buvo gražu“...

Ir visai malonios bendrystės bešienaujant gauta patirti. Štai griovio gale, supama medžių guoto, sena sodyba, kur šeiminkauja du broliai senberniai. Su vienu jų – Kazimieru – Algirdas susiėjęs mieliai į kalbas leisdavosi. Anas griovyje retkarčiais pasišienaudavo žolės gyvulėliams, tai ant griovio krašto ir susitikę pasišnekėdavo, pafilosofuodavo, į dalgius pasirėmę. Algirdas negalėjo atsistebėti to jokių mokslų nebaigusio senuko išmintimi, išprusimu – kokią temą beužvestum, kad ir iš pasaulio reikalų, visur jis nusimano, turi savo nuomonę, pagrįstą ne tik žiniomis, bet ir gyvenimo išmintimi.

Tik ne vien idilė šis gamtos užkampis žadėjo. Dirbdamas Sitkūnuose vienas, Algirdas vis prisimindavo, kad artimiausia sodyba gal net už penkių kilometrų, o griovys ne visur motociklu pasiekiamas... Buvo pradėjusi kaprizintis širdis, tai tekdavo kišenėje turėti tūbelę nitroglicerino. Jei kas, pagalbos neprisišauksi, rastų tave toje lietuviškoje taigoje po savaitės... Suvokė – širdis negaluoti ima, kai ant fizinio nuovargio dar užsikloja ir vidinė įtampa. O ji niekur nedingo – juk naktimis, po darbų ar jų pamažėjus, reikėdavo prisėsti prie pogrindžio darbu, prie tekstų, o ir grėsmės debesis niekur nepranyko, tvyrojo nematomai virš galvos, pranašaudami negandą.

Algirdas, kybančią grėsmę nuolat jausdamas, jau buvo suskaidęs dalimis ir suslapstęs savo archyvus. Ką uošvijo užmaskavęs, ką patikimų žmonių padedamas užkasęs... Vieną dalį buvo patikėjęs žmogui, kurio net nepažinojo – ne iš lengvabūdiškumo, toks jau konspiracijos principas – kuo mažiau pažinoti, kuo mažiau apie žmones žinoti (net jų pavardžių nesiteirauti, o ir vardus geriau pakeisti pravadėmis – štai Saudargą visi vadino Stalčiumi, mat uošvis jam buvo atidavęs seną „Volgą“, liaudyje „stalčiumi“ vadinamą...), nesidomėti kitais, to paties darbo įvairiomis grandimis besirūpinančiais... Algirdas tiek žinojo: nepažįstamas jam patikėtą pundelį paslėpė Ramygalos bažnyčioje (nepriklausomybei išaušus, jis nutars iš ten savo archyvą susigražinti, suras ir moteriškę, kuriai buvo patikėta paslėpti – bet ji atsisakys atvykėliui Patackui „lobį“ atiduoti: perdavęs žmogus jai prisakęs atiduoti tik jam pačiam, niekam daugiau, o kur dabar tas žmogus ir kas jis?..)

...ir dabar ten Ramygalos bažnyčioje guli, gal kada nors per kokius remontus bus surasti...

Tik tokia geležinė konspiracija buvo galima išsisaugoti... Žinia, ne visuomet. Bet įkliuvus vis buvo lengviau ant dūšios – nepažįstamojo tikrai neįklampinsi.

Zimagorystės idilė turėjo vieną kartą baigtis – žinia išniro juodos Volgos pavidalu; sovietinės prabangos simbolis nelyg vaiduoklis prašliaužė miško keliuku ir sustojo ant griovio krašto. Algirdas suprato – jau. Išvengti, kas lemta, nepavyko. □

Tremtinio užrašai (5)

Algimantas Katilius

Pabaiga. Pradžia 2014 m. birželio 14 d. „Kultūroje“

Prieš mane raudona staltiese dengtas stalas. Stalino portretas ant sienos, Lenino biustas ant aukštos atramos, du staliukai iš abiejų didžiojo stalo pusių – tai ir viskas. Už nugaros salėje ant suolų sėdėjo ne daugiau penkiolikos žmonių, gal dar mažiau...

Už didžiojo stalo atsisėdo trys teisėjos moterys, visos trys pagyvenusios, raukšlėtais veidais. Prie vieno iš staliukų atsirado nedidukas smulkaus veido akiniuotas žmogelis, charakteringų žydo bruožų, – advokatas. Jis ilgam įniko į savo popierius ir į mane nekrepė dėmesio. Prie kito staliuko atsisėdo aukštas griežtos, net žiaurios išvaizdos šlubas vidutinio amžiaus vyras – prokuroras.

Viena iš teisėjų paskelbė, kad teismo posėdis pradamas ir trumpai išdėstė bylos esmę. Toliau vyko formali kaltinamojo apklausa: pavardė, vardas, gimimo metai. Mano akys buvo pilnos ašarų, atsakinėjau tyliai, perklausdavo, paprašė atsakinėti garsiau. Tai mane tik dar labiau sutrikdė. Teisėjų ir prokuroro išvaizda visai sugadino nuotaiką, žlugdė paskutinę viltį. Sužinojau, kad mano byloje liudininkas tik valdytojas Pavlenko, kad liudininkė Klumbienė serga ir negalėjo atvykti į teismą, todėl jos parodymai bus perskaityti iš parengtinio tardymo protokolo. Perskaitė kaltinamąjį aktą. Tada kalbėjo prokuroras. Jis žiauriai smerkė mano nusikaltimą, priminė karo meto sunkumus ir padidėjusią atsakomybę. Pabaigoj pareikalavo nuteisti mane dvejiems metams nelaisvės. Nebeatsimenu, ką tuo metu jaučiau, bet kad ašaros pagaliau pratrūko ir sunku buvo sulaikyti garsų kūkčiojimą – atsimenu, ir Mama vėliau pasakojo, nes ji pati tada apsiverkė...

Truputį apsiraminau, kai pradėjo kalbėti advokatas. Kalbėjo lėtai ir įtaigiai, lyg sakytų neginčijamas tiesas. Kad reikia atsižvelgti į mano amžių, į aplinkybes, kurios atvedė mane į šį nusikaltimą. Kad teismas galėtų atsižvelgti į tai, kad aš svetimtautis, atsidūręs neįprastoj aplinkoj, galėjau nesuvokti savo elgesio padarinių. Įspėjo teisėjus, kad jie priimdami sprendimą jokiū būdu neatsižvelgtų į tai, kad esu iš „specpereselencų“ šeimos, kad įstatymai visiems vienodi. Jis pasiūlė nubausti vieniems metams lygtinai: praktiškai – mane tuoj pat paleisti namo su bandomuoju metu laikotarpiu. Visa jo kalba glostė man širdį, iš visos sielos jam pritariau, viskas buvo tiesa, viskas skambėjo įtikinamai! Vėl nušvito vilties spindulėlis. Juk toks menkas mano nusikaltimas! Už tai nuteisti net dvejiems metams – tikrai per žiauru!

Paskui man buvo suteiktas paskutinis žodis, bet aš iš susijaudinimo ir ašarų nieko negalėjau pasakyti. Šiaip taip pasikūkdiodamas išlemenau, kad neturiu ką pridurti. Tik vėliau galvoje sukosi mintys, kurias tada vertėjo išsakyti garsiai. Deja, „šaukštai po pietų nereikalingi“...

Širdis suplakė smarkiau, kai teisėjai paskelbė pertrauką sprendimui priimti ir išėjo į atskirą kambarį. Neatitraukiau žvilgsnio nuo tų durų, už kurių buvo sprendžiamas mano likimas. Po maždaug 10 minučių durys atsidarė, suskambo varpelis, salėje visi atsistojo, man sargybinis irgi liepė stotis.

Teisėjas pradeda skaityti sprendimą, o aš paplūstu ašaromis, kurių jau negaliu sulaikyti. Viskas plaukia rūke, bet žodžiai sminga į širdį kaip adatos...

– Krasnoziorsko liaudies teismas... išnagrinėjęs bylą ir įvertinęs visas aplinkybes... priėmė sprendimą, kad teisiamasis... įvykdė nusikaltimą, už kurį pagal... 162 straipsnio „d“ punktą... baudžiama nuo 2 iki 5 metų laisvės atėmimu... Teismas įvertino lengvinančias aplinkybes... ir nuteisė kaltinamąjį... dvejiems metams kalėjimo arba nepilnamečių darbo kolonijoj... Sprendimas gali būti apskūstas... – girdejau lyg per miglą, o ašaros be paliovos byrėjo iš akių...

Pagaliau mano likimas nuspręstas! Baigėsi nežinomybė: dvejiems metams į priekį mano gyvenimui nužymėtos gairės – atskirtas nuo šeimos, vienas; toli nuo tėvynės. Gal ir gimtąją kalbą užmiršiu... Visur jausiuosi svetimas, kitoks, nereikalingas... Iki

šiol atrodė baisi nežinomybė, o dabar atsirado bausis žinojimas! Dveji metai! Juk dar tik dveji metai, kai mes ištremti iš Lietuvos, o kaip seniai, atrodo, mus atvežė! Tiek laiko kalėjime! Iki teismo KPZ praleidau apie dvi pasiutusias ilgas savaites, o čia – dveji metai! Iš proto galima išeiti!

Mane atgal į KPZ vedė ta pati milicininkė. Išeidamas dar salėje sutikau Mamos žvilgsnį: man pasirodė, kad mačiau jos akyse ašaras... Vargšė Mama! Ką ji jautė, kai žlugo paskutinė viltis?! Juk tikriausiai, kaip ir aš, tikėjosi, kad iš teismo salės mane paleis! Mano palydovė, regis, dar pažiaurėjo: pamąčiusi, kad aš užsimiršęs nuleidau rankas ir pradėjau mosikuoti, kad riktels:

– *A nu! Ruki za spinu!* (Nagi! Rankas už nugaros!) – nuskambėjo visoje gatvėje, net praeiviai sužiuro į mus.

Dabar tikrai nesidairiau į praeivius. Atvirkščiai – norėjau pasislėpti, nerodyt savo ašarotų akių. Man buvo gėda! Juk žmonės galvoja, kad veda kažkokį baisų nusikaltėlį, smerkia!

Ties NKVD kiemu sutikom Mišustina, tą, kuri mane suėmė ir laikė Petropavlovkos selsovieta. Ji mus sustabdė:

– Na tai kaip? Turbūt iš teismo? Matyt, nelabai gerai baigėsi, kad toks nusiminęs?! Nenukabink nosies, viskas bus gerai!

Man buvo gėda rodyti ašarotą veidą: nususikau ir tylėjau. Mane užgavo ir šaltoki žodžiai, be jokios užuojautos. „Nenukabink nosies“ – argi čia paguodos žodžiai?! Mano palydovė trumpai papasakojo mano reikalus.

– Nenusimink! Paduok kasacinį skundą, bylą peržiūrės ir paleis! Daug tokių atvejų žinau. Niekad neprarask vilties, – mokė mane Mišustina. – Jis visai geras vaikas, man jo tikrai gaila, kalėjimas jį gali tik sugadinti. Bent tu jo neskriausk! – pridūrė lyg juokais.

KPZ kieme dar dirbo: pjovė ir skaldė malkas. Prižiūrėtojas liepė ir man prisidėti, bet aš dar negalėjau nusiraminti, svaigo galva, buvo silpna. Kai visi sužinojo, kad gavau dvejus metus, liepė man ilsėtis: esą, nuteistajam pirmą dieną dirbt negalima.

Aš stebėjausi ką tik prieš mane metams nuteistu Škarletu: jis beveik mano metų, tuoj po teismo juokavo, lyg nieko rimto nebūtų atsitikę. Žinoma, jo padėtis kitokia: jis sotus, visi jam pataikauja, gerbia; jis ir toliau niekur neprapuls... Juodos pesimistinės mintys vėl užplūdo mane, gal net akis užmerkiau užsisvajojęs, bet mane į realybę gražino piktas prižiūrėtojo riksmas:

– Ei, kas čia dabar per poilsis? Kodėl nedirbi? Kas tau čia – kurortas? Na, judinkis! – Ir keiksmų serija.

Aš tylėjau. Jau nustojusios tekėti ašaros vėl pabiro iš akių... Bet čia pakilo visi dirbusieji kaliniai ir puolė ginti mane. Prižiūrėtojas riebiai nusikeikė ir pradėjo teisintis, kad jis nežinojęs apie šiandieninį mano teismą...

Kaip tik tuo metu į kiemą įėjo mergina, kuri paprastai pristato kaliniams siuntinius, visokius raštus ir pan.

– Kuris čia... – pasižiūrėjęs į popieriuką perskaitė: – ... Katilius?

– Aš! – atsakiau atsistodamas ir šluostydamas rankove dar nenudžiūvusias ašaras. Apsidžiaugiau supratus, kad turėsiu pasimatymą su Mama, tikriausiai paskutinį pasimatymą prieš ilgą išsiskyrimą. Jaučiau, kad susitikimo džiaugsmas bus stipriai atmieštas nusivylimu teismo sprendimu, bet džiaugsmas buvo daug svarbiau, nes jo čia taip ne daug... Labai norėjosi išgirsti paguodos žodžių, padrąsinimų, patvirtinimų, kad esi mylimas ir nebūsi užmirštas. Pasimatymas turėjo sustiprinti mane, suteikti daugiau pasitikėjimo savo jėgomis. Kita vertus, turėjau nuraminti Mamą, įtikinti ją, kad esu tvirtas, sveikas ir nugalėsiu visus sunkumus; kad esu drąsus ir nieko nebijau, kad karas greitai baigsis ir mane paleis namo... Sekiau paskui merginą tuo pačiu koridoriu, kuriuo vedė į KPZ. Koridoriuje mus sutiko Mišustina, kuri šį kartą nieko neaiškino, o tik nuvedė prie vieno kabineto durų:

– Ten tavo motina. Pasimatymui 10 minučių, – trumpai tarstelėjo ir, lyg pasiteisindama, pridūrė: – Toks įstatymas!

Praverčiau nurodytas duris ir išvydau Mamą: ji pašoko nuo suoliuko prie stalo ir ėjo prie manęs... Apsikabinom ir kurį laiką tylėjom. Durys paskui mane seniai užsidarė, o mes vis dar tylėjom... Mama glostė mano plaukus ir šnabždėjo:

– Matai, Algiuk, kuo viskas baigėsi! Dievas baudžia už nuodėmes! Prašyk Dievo malonės, kad atleistų! Jis gailėstingas.

Man skruostais riedėjo ašaros. Dabar leidau joms lieti laisvai, nejaučiau dėl to jokios gėdos. Mačiau, kad ir Mama šluostosi nosinaite akis. Bet ji tvardėsi, stengėsi mane nuraminti švelniais žodžiais.

– Nustok verkti, Algeli! Matai, aš visai neverkiu, nesijaudinu. Būk tvirtas, nepasiduok liūdnoms mintims!

Pagaliau mano ašaros baigėsi, tikrai palengvėjo: pradėjom kalbėtis, pasakotis naujienas, patarinėti vienas kitam. Aš rūpinausi mūsų daržu točkoj. Mama patarė būtinai mokytis, jeigu bus tokia galimybė. Tomis akimirkomis Mama man buvo brangi kaip niekad anksčiau. Gal ir labai daug apie ką tada kalbėjomės, gal ir nedaug – neatsimenu.

Knyga „Tremtinio užrašai“ galima įsigyti leidykloje „Gimtasizodis“ el. paštas info@gimtasizodis.lt tel. + 370 527 25352 (vadybininkė Violeta) Leidykla pirkėjui knygą išsiųs oro paštu

nu. Atsimenu, kad tai buvo laimės, atsipalaidavimo minutės. Mama ramino mane, aš raminau Mamą. Perdaviau Mamai suplėšytus lapus su dieno raščio tekstais, kad išsaugotų iki mano grįžimo; paaiškinau, kodėl lapai suplėšyti. Perdaviau linkėjimus broliui ir sesutėms. Mama pasakojo apie Elį, Rūtą, Irutę, apie siuntinį man, kurį sunkiai suruošė ir atvežė.

– Pasimatymo laikas baigėsi!

Kai pagaliau prasivėrė durys ir pasigirdo Mišustinos balsas, man atrodė, kad praėjo labai daug laiko, daug daugiau negu 10 minučių. Tikiu, kad tai galėjo būti milicininkės Mišustinos sąmoninga dovana man, kaip „tikrai geram vaikiui“. Bet iš tikrųjų – nežinau, galbūt praėjo ir tiksliai 10 minučių pagal instrukcijas... Juk ne veltui sakoma: laimingi laiko nejaučia...

Kaip sunku buvo skirtis! Vėl užplūdo ašaros, kurias šį kartą pavyko greitai sutramdyti, nes norėjau nuraminti Mamą: kad negalvotų, jog sūnus verksnys... Paskutiniai palinkėjimai, paskutinis bučynys, paskutinis žvilgsnis į liūdną Mamos veidą, mostelėjimas ranka atsigrėžus...

Tą akimirką labiau buvo gaila Mamos negu savęs. Ką ji jaučia? Kaip tramdo savo jausmus, kad nuramintų mane, padrąsintų, suteiktų man daugiau pasitikėjimo savimi?! Ant jos pečių atsakomybė už visą šeimą, už mažametes mano sesutes! O aš jau didelis, turiu pasirūpinti tik savimi!.. Aš dar sugrįšiu! Mano gyvenimas dar prieš akis! □

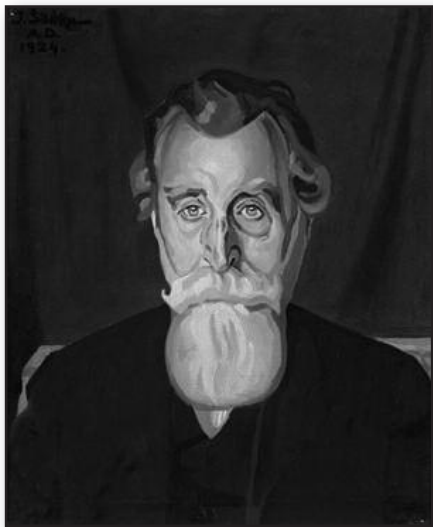
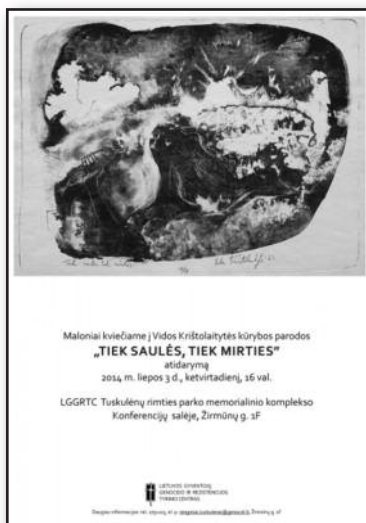
Kultūros kronika

Birželio 28 d. Kaune prasidėjo šventiniai renginiai Dainų šventės 90-mečiui paminėti. Lietuvos dainų šventė – svarbiausias šalies kultūros įvykis, jungiantis visas kartas ir visus žmones, stiprinantis šalies tapatybę ir garsinantis jos vardą pasaulyje. „Čia – mano namai“ – šiuos žodžius liepos 2–6 d. ištarė per 37 tūkstančiai Dainų šventės dalyvių ir šimtai tūkstančių žiūrovų.

Beveik savaitę trukusi Dainų šventė iš viso pasiūlė net dvylika renginių. Dainų šventės programą liepos 2 dieną pradėjo lietuviškai dainai skirtas koncertas „Dainos namai“ Katedros aikštėje. Veikė vaikų tradicinių amatų miestelis, šurmuliavo Teatro diena, skirta lietuvių literatūros pradininko Kristijono Donelaičio 300-osioms gimimo metinėms ir Teatro metams, o liepos 4 dieną į Valdovų rūmų kieme pristatyta unikali baltų genčių kostiumų kolekcija. Be to, liepos 6-oji pirmą kartą paskelbta Tautinio kostiumo diena. Ją organizatoriai kvietė švęsti visus ir pasipuoti tautiniu kostiumu ar jo detale.

2014 m. liepos 3 d. Tuskulėnų rimties parko memorialinio komplekso Konferencijų salėje atidaryta dailininkės Vidos Krištolaitytės kūrybos paroda „Tiek saulės, tiek mirties“. Vida Krištolaitytė 1944 m. su mama pasitraukė į Vakarų. 1949 m. atvyko į JAV ir apsigyveno Čikagoje. 1961 m. baigė Iliojaus universitetą, kur įgijo meno pedagogo bakalauro laipsnį. 1961–1964 m. dėstė dailę Čikagos mokyklose, studijavo grafiką ir tapybą. 1962 m. pradėjo dalyvauti parodose. 1964 m. apsigyveno New Yorke, kur tęsė dailės studijas Pratto institute. 1967 m. baigė Pratto institutą meno magistro laipsniu. 1963 ir 1966 m. apdovanota pirmosiomis premijomis Kultūros kongreso ir Jaunųjų dailininkų parodose. Vidos Krištolaitytės kūrybai įtakos turėjo lietuvių išėmimo avangardistai, ekspresionizmas, New Yorko mokyklos abstraktusis ekspresionizmas. Meistriškai įvaldyta figūrinė tapyba, portreto, natiurmorto, peizažo žanras. Tapyba pasižymi veržliu potėpiu, originalia paveikslo faktūra, grafika – dramatišku šviesios ir tamsios spalvų kontrastu, piešiniai – ekspresyvia, virtuoziška linija.

Liepos 1 d. Nacionalinėje dailės galerijoje pristatyti Lietuvai padovanoti ir Lietuvos dailės muziejui perduoti lietuvių dailės kūriniai iš JAV. Lietuvių katalikų spaudos draugijos taryba dovanoja dailininko Jono Šileikos 1924 m. iš natūros nutapytą Lietuvos tautos patriarcho Jono Basanavičiaus portretą, saugotą „Draugas“ redakcijoje, o Lietuvos Respublikos ambasada JAV dovanoja Lietuvos dailės muziejui du keramikos kūrinius, eksponuotus Lietuvos paviljone 1939 m. Pasaulinėje parodoje New Yorke. Lietuvių katalikų spaudos draugijos tarybai dovantoti kūrinių valstybės jubiliejui besiruošiančiai Lietuvai pasiūlė šios draugijos narė, Draugo fondo pirmininkė, Jono Basanavičiaus valstybinės premijos laureatė, visuotinai žinoma išėmimo kultūros puoselėtoja Marija Remienė.

Liepos 1–20 dienomis viena garsiausių Londono fotografijos galerijų „The Photographers' Gallery“ jau septintus metus pristatys „FreshFaced & WildEyed 2014“ konkurso nugalėtojų parodą. Šiais metais į finalą pateko lietuvių menininkė Geistė Marija Kinčinaitytė. Šiaulietė Geistė Marija Kinčinaitytė medijų ir komunikacijos bakalauro studijas baigė Londono universitete, Goldsmiths. Parodoje ji pristatys fotografijos darbų seriją „Illuminated“. Tai – nakties arba akloji fotografija, gimstanti fotoaparato, blykstės ir intencijos sintezės metu. Iš pirmo žvilgsnio, tai miesto fotografija, tačiau realybė fotografijose transformuojasi į neatpažįstamas vietas ir situacijas, pašamonės vaizdinius; savo estetika primenančios surežisuotus kadrus, fotografijos sukelia įtampą, nerimą ir neaiškumo pojūtį.

Birželio 28–29 dienomis žinomame Tel Avivo – Jaffos teatre „Gešer“ Lietuvos nacionalinės premijos laureato režisieriaus Rimmo Tumino spektakliu „Eugenijus Oneginas“ pradėtas 9-asis Tarptautinis teatro festivalis „Aukštinė kaukė Izraelyje“. D daugiau nei penkias dešimtis spektaklių įvairiose Europos šalyse sukūrusį režisierių ir jo nuo 2007 m. vadovaujamą J. Vachtangovo teatro kolektyvą ypač gausiai susirinkę žiūrovai sveikino audringais plojimais. Žiūrovų padėka po abiejų spektaklių buvo skirta ir talentingiesiems režisieriaus bendražygams, ryškiesiems Lietuvos atstovams – scenografiui Adomui Jacovskiui, choreografei Andželikai Cholínai, spektaklio kompozitoriui Faustui Latėnui.

Ažuolai

Atkelta iš 5 psl.

Labai gailisi, kad miškas jau ne visiems lietuviams yra šventa vieta, dar neseniai pamiškės buvo pavirtę gyvenviečių šiukšlynais, o juk miškas nepripažįsta nieko nenatūralaus, jokių teršalų, chemikalų, jokio dirbtinumo.

Pranešimą „Kodėl mes turime domėtis Skandinavija“ skaitė Arūnas Bliūdžius. Arūnas Bliūdžius minėjo, kad Lietuvą ir Šiaurės šalis jungia bendras požiūris į gamtą, žmonių santykius, Vidurvasario šventę (Rasas, Jonines) švenčia visos Šiaurės šalys. Visose Skandinavijos šalyse yra išlaikyta ir gili pagarba ažuolui. Yra rengiami turistiniai žinytai, turistiniai maršrutai, kur pažymėti gražūs arba graži legendą turintys ažuolai, kad juos būtų galima lankyti, gėrėtis.

Pranešimą „Skandinavija – šiaurinė Europos ažuolynų riba“ skaitė seminarų sumanytojas ir globėjas dr. Vyngardas Čaplikas. Pranešėjas visa tai, ką pasakojo, rodė ir specialiame žemėlapyje. Jis yra daug keliavęs po Skandinavijos šalis, ne vieną žymų ažuolą aplankęs. Pranešėjas aiškino, kad Šiaurės šalių ažuolai yra sulaukę labai atidaus ir profesionalaus dėmesio.

Seniausiu Europos ažuolu laikomas *Kongegen* Danijoje, jam esą 1400–2000 metų. Ten aprašomi ne tik fiziškai storiausi ar didžiausi medžiai, bet ir tie medžiai, kurie turi legendą, istoriją, įdomybių, čia pritiktų ir mūsų Stelmužė. Daugiausia puikių ažuolų pagal knygą, yra Vokietijoje, Švedijoje, Danijoje, Norvegijoje, Latvijoje. Autorius ne tik aplankė visus tuos medžius, bet surinko ir senas jų fotografijas, ieškojo ažuolus mininčių knygų ir aukcionuose. Pokalbio metu paaikškėjo, kad urėdas Juozas Girinas irgi yra lankęs daugelį žymių Europos ažuolų, gauna jų gilių, tais klonais skiepija savo išaugintus ažuolukus.

Vis klausiu savęs – kodėl man toks svarbus atrodo ažuolų sodinimas, kodėl taip rūpi visos įdomios temos, visi atradimai, kurių kupinos ažuolų studijų dienos, akademiškai vadinamos „Ažuolas Lietuvoje ir Europoje“. Galvoju, kad atsakymą lyg ir nujaučiu, tik reikia sugebėti jį suformuluoti. Matyt, kad žmogui yra įgimtas troškimas pajusti darną, vienybę su pasauliu, planeta, žmonija. Šių laikų pasaulyje mes kasdien matome siekimą politinių, ekonominių, socialinių jungčių, kad ir su tomis pačiomis Europos valstybėmis. O iš tiesų norisi dar gilesnės jungties pojūčio – per pasaulėjautą, gamtą, kad ir per fizinį ir dvasinį prisilietimą prie stipriausio, tvirtiausio ilgaamžiškiausio, daugelyje tautų šventu laikomo ažuolo. Galinga energetinė ažuolo struktūra stiprina žmogaus dvasią, kuria vienybės ryšius tarp žmonių ir tautų.

Džiaugiuosi, kad šis ažuolų sąjūdis plečiasi, tvirtėja, sukurdamas ir gilesnius dvasinius ryšius tarp jame dalyvaujančių įvairių specialybių žmonių. Prisimenu, kaip žavėjauisi tokia žmonių bendryste dar būdama studentė, kai teko keliauti Dzūkijos miškais su grupe, kurioje buvo dar jauni, bet jau visuomenės autoritetais laikomi poetai Sigitas Geda, Marcelijus Martinaitis. Buvo 1969 metai, kelios dienos iki Vėlinių, mes vykome ieškoti Dainavos giriose esančių švedkapių, paskui prie lauko girioje buvo skaitoma poezija, kurioje jautėsi tų istorinių, dvasinių jungčių ilgesys. Šiomet, 2014-aisias, gegužės pabaigoje, sodindama ažuolus Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui, vėl pajutau tą dvasinę bendrystę, bet ji skambėjo jau ne rudens liūdesio, bet vasaros džiaugsmo gaida.